

міється як духовно-психологічний спосіб світосприймання й освоєння навколишньої дійсності. Інтегруючим елементом виступає політичний світогляд, що становить частину загального світогляду окремої людини, окремої групи або іншої соціальної спільності. Великий вплив на характер політичних орієнтацій, симпатій і антипатій людей роблять домінуюча в суспільстві система світоглядних позицій, ціннісно-нормативних настанов. Причому найбільший вплив на характер політичної культури, політичну участь, політичну поведінку роблять ті політичні цінності (демократичні, ліберальні, авторитарні й ін.), які належать до категорій, які устоялися, одержали певне емоційно-почуттєве фарбування, цінності, «пропущені» не тільки через свідомість, але й через «душу» людини. Втілюючи ціннісно-змістовну детермінацію політичної активності людини, ментальність характеризує її здатність розуміти специфіку своїх владнозначущих інтересів, діяти при досягненні цілей відповідно до правил політичної гри, а також творчо перебудовувати свою діяльність при зміні потреб і зовнішніх обставин. За умов суверенного існування відроджуються такі традиційні риси української ментальності, як народоправство, толерантність, ліберальне ставлення до держави (не людина і нація для держави, а держава для людини і нації). У сучасних умовах в Україні особливо актуальним бачиться збереження національної згоди. Основою її може виступати суспільний консенсус у відношенні прихильності до демократичного реформування. Необхідні одночасні перетворення в економічній, політичній і соціальній сферах з урахуванням духовного рівня суспільства.

Н. В. Гайворонюк, кандидат філософських наук, доцент,
Львівський державний університет внутрішніх справ

ПРАВО НА ІДЕНТИЧНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ

Стрімкі зміни, що нині відбуваються практично у кожній сфері суспільного та індивідуального буття, спонукають до перегляду та розуміння їх звиклих форм. Дискусії, що точаться у правознавстві, філософії права та політології щодо ролі, яку воно виконує сьогодні, щодо змісту та відображення у різних буттєвих іпостасях, є тому наочним підтвердженням. Якщо класичне розуміння права, що сформувалось у попередню добу, характеризувалось

як таке, що мало ознаки беззаперечної істини, то в умовах зміни духовної атмосфери та культурно-сміслових параметрів глобалізаційного світу все відбувається інакше. Право є однією із сторін буття, а тому, як і буття, воно піддається змінам, які є результатом інсинуацій часу, що розпочались у різних країнах ще у минулому столітті і продовжуються донині. Перманентні зміни, що відбуваються у світі, або так звані «плинні часи» ускладнюють розуміння права, його суспільне та індивідуальне призначення хоча б тому, що змінилась (і продовжує мінятися) сама людина, яка вільно ідентифікує себе в системі нових суспільних координат та вільно обирає свою індивідуальну, релігійну, національну тощо ідентичність. Робить вона це насамперед через призму права, адже найважливішим ідентифікатором для неї у ХХІ ст. стають права людини. Проблема ідентичності розкриває себе по-новому хоча б тому, що загальною основою ідентифікаційних процесів у їх широкому значенні є розуміння людиною своїх головних прав і свобод.

За таких умов актуальним є вихід на новий рівень праворозуміння, базований на визнанні плюралізму як вихідного принципу аналізу, який у праві розкривається через виявлення всіх його форм, наявних у суспільстві, з'ясуванні насущних проблем і визначенні оптимальних варіантів взаємодії людини з інститутами права, їх філософською концептуалізацією. В свою чергу множинність праворозуміння, що приходить на зміну уніфікованому тлумаченню права, неможлива без міждисциплінарних узгоджень, обговорення дискусійних питань, використання сучасних методик та методологій аналізу.

Сучасне право є правом з постійно мінливим змістом, тобто являє собою таке праворозуміння, в якому акцент робиться не на статику, а на динаміку права (механізм відтворення права) при збереженні його нормативності. По-друге, це право не відчужене від суб'єкта, воно є соціальним конструктом, правовою реальністю, яка створюється та реалізується людською активністю. По-третє, це право, в якому його об'єктивність (нормативність) знову-таки тісно поєднана з активністю суб'єкта. І нарешті, це право є діалогічним (поліфонічним), містить у собі протилежності, які й забезпечують його «перманентне становлення, яке ніколи не буде завершеним» [4, с. 82].

У будь-якому разі очевидно, що це право тісно пов'язане із людиною та її статусом у сучасному світі. Для розуміння цього моменту варто нагадати про антропологічний поворот у гуманітарній науці, який розпочався у 60-ті рр. ХХ ст. і відіграв вирішальну роль не лише у праворозумінні. Приблизно у цей же час психолог Е. Еріксон досліджував психічні механізми процесу ідентифікації індивідів, чим започаткував постановку проблематики ідентичності. Як у зарубіжній, так і в українській інтерпретації вона насамперед пов'язана

з людиною та її головними смисловими запитаннями, які виникають на ґрунті співставлення понять «тотожність» і «відмінність». Але у сучасному світі, який ще класифікують як постмодерний, ідентичність має свою специфіку і виражається через прийняття ідеї самоцінності кожного суб'єкта. Насамперед, вона починається з *права на ідентичність* у фундаментальному сенсі цього слова (можна провести аналогію з правами людини) – як свободи, свободи вибору своєї ідентичності. Іншими словами, це – «фундаментальне право на своєрідність», право на самотність, відмінність тощо.

Розуміння права на ідентичність започатковане відносно недавно у документах ООН стосовно розуміння її не лише як демократичної норми, а як акта вільного вибору, який здійснює індивід за наявності інших альтернатив. «Щоб стати повноцінними членами товариств, побудованих на різноманітті, і сприйняти загальнолюдські цінності терпимості і поваги до загальних прав людини, індивіди повинні вийти з жорстких рамок тієї чи іншої ідентичності». Крім того, «почуття самотності та приналежності до групи, що поділяє загальні цінності, має величезне значення для індивіда. Однак кожна людина може ототожнювати себе з багатьма різними групами» [2].

У сучасному світі ідентичність конституюється як процесуальне розрізнення, комунікація відмінностей – індивідуального і соціального [3, с. 289]. Варто погодитись із такою дуальністю, підміченою П. Гречком. Він зазначає, що у такій ідентичності індивідуальне тяжіє до екзистенції, або справжнього існування, а соціальне – до виразно мінімальної, але все ж гарантії того, що це справжнє існування збережеться, отримає інституційну підтримку, знайде безпечну інфраструктуру [1, с. 178]. Однією із підвалин такої «безпечної конструкції» для сучасної людини має стати право.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гречко П. К. Идентичность – постмодернистская перспектива / П. К. Гречко // Вопросы социал. теории. – 2010. – Т. 4. – С. 171–190.
2. Доклад о развитии человека. Культурная свобода в современном многообразном мире [Електронний ресурс]. – Режим доступу: hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2004-russian.pdf.
3. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2015. – 816 с.
4. Честнов І. Посткласична методологія права / І. Честнов // Право України. – 2014. – № 1. – С. 78–84.